

Οι θαυματουργές ιδιότητες της αγοράς: το τέλος του μύθου;

Η θεμελιώδης ιδέα που διαπερνάει ολόκληρη την ιστορία της οικονομικής «επιστήμης» είναι ότι το οικονομικό σύστημα αποτελεί μια φυσική τάξη πραγμάτων, μια τάξη που διέπεται από την αρχή της ισορροπίας. Ισχυρίζονται οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι, ότι το οικονομικό σύστημα στο οποίο ζούμε έχει την ιδιότητα να ισορροπεί: εάν δηλαδή υπάρχει μια διαταραχή, το σύστημα έχει την ιδιότητα να ξαναγυρίζει στην αρχική του κατάσταση. Έχει επομένως *σύμφυτη* την ιδιότητα να εξαλείφει τις ανισορροπίες. Έτσι, αν στην αγορά εργασίας ο μισθός έχει αυξηθεί «υπερβολικά», θα φροντίσει η αγορά μέσα από τους μηχανισμούς της, ισχυρίζονται οι νεοφιλελεύθεροι οικονομολόγοι, ώστε ο μισθός να επανέλθει σε επίπεδο που να αντιστοιχεί στην παραγωγικότητα του εργαζόμενου. Με άλλα λόγια, το σύστημα διαθέτει ενδογενείς δυνάμεις εξάλειψης κάθε ανισορροπίας και για τον λόγο αυτόν είναι ένα σύστημα του οποίου την αυθόρμητη λειτουργία δεν πρέπει να εμποδίζουμε με παρεμβάσεις που στρεβλώνουν την λειτουργία του.

Η αγορά, σύμφωνα με την κυρίαρχη θεωρία, είναι ο τόπος που εξασφαλίζει αυτήν την φυσική τάξη πραγμάτων, είναι ο τόπος στον οποίο οι ανισορροπίες εξαλείφονται. Αυτό γίνεται μέσα από τον σχηματισμό των τιμών, μέσα από το ελεύθερο παιχνίδι της προσφοράς και της ζήτησης. Επομένως η αγορά θεωρείται ότι είναι ένας «τόπος παραγωγής αλήθειας», κατά την έκφραση του Μισέλ Φουκό, με την έννοια ότι μας καθοδηγεί, μας δείχνει πόση εργασία, πόσες πρώτες ύλες, πόσο κεφάλαιο θα έπρεπε να διαθέσουμε σε κάθε παραγωγική δραστηριότητα ώστε οι παραγωγοί να φέρνουν στην αγορά την ποσότητα που είναι διατεθειμένοι να αγοράσουν οι καταναλωτές στις τιμές που εξασφαλίζουν στους παραγωγούς ικανοποιητικό κέρδος. Αφού έτσι έχουν τα πράγματα, λέει η νεοφιλελεύθερη θεωρία, η αγορά πρέπει να μας καθοδηγεί στις αποφάσεις μας σχετικά με την οικονομία, τους μισθούς και τα εισοδήματα, είτε πρόκειται για ατομικές είτε για συλλογικές αποφάσεις. Άρα, είναι ένας τόπος παραγωγής αλήθειας, ο οποίος πρέπει να αφευθεί στις δικές του λειτουργίες, προφυλαγμένος από τις παρεμβάσεις της κυβέρνησης και τους καταναγκασμούς των θεσμών (ιδιαίτερα αυτών που προστατεύουν την εργασία). Κατά την κυρίαρχη οικονομική θεωρία, στην αγορά που λειτουργεί ανόθευτα, χωρίς στρεβλώσεις, διαμορφώνονται τιμές οι οποίες είναι φυσικές, με την έννοια ότι πρέπει αυτές πρέπει να ισχύουν, είναι αυτές που απορρέουν με

φυσικό τρόπο από τα πράγματα, και επομένως είναι οι σωστές τιμές, είναι οι τιμές ισορροπίας.

Η κυρίαρχη οικονομική θεωρία, ισχυριζόμενη τα παραπάνω, κατόρθωσε να μετατρέψει την αγορά σε καθοδηγητική αρχή της διακυβέρνησης: εάν η κυβέρνηση πράξει ενάντια στην λειτουργία της αγοράς, υποτίθεται ότι παραβιάζει μια φυσική τάξη πραγμάτων και αυτό θα έχει αρνητικές επιπτώσεις.

Βέβαια, η απλή παρατήρηση της ιστορίας του καπιταλισμού δείχνει ότι η ελεύθερη λειτουργία των αγορών ευθύνεται για πλήθος δεινών, ανισορροπιών, προβλημάτων και οικονομικών κρίσεων. Η τραγική απόσταση που χωρίζει τον αρμονικό κόσμο των αγορών όπως τον περιγράφει η κυρίαρχη οικονομική θεωρία από τον πραγματικό κόσμο, οφείλεται στο γεγονός ότι το θεωρητικό μοντέλο της αγοράς έχει εξωπραγματικό χαρακτήρα. Στην απογοήτευση της πραγματικότητας έχει προστεθεί και η απογοήτευση των μαθηματικών: Ενώ αποδείχθηκε (1954, Άρσους και Ντεμπρέ) ότι υπάρχει τουλάχιστον ένα σημείο γενικής ισορροπίας του καπιταλιστικού συστήματος σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού, γεγονός που θεωρήθηκε από τους οικονομολόγους ως ένα από τα σημαντικότερα ευρήματα της οικονομικής θεωρίας διότι θεμελιώνει τις θαυματουργές ιδιότητες των αγορών, την ευφορία ακολούθησε η απογοήτευση, καθώς δεν κατέστη δυνατό μέσα στα επόμενα είκοσι χρόνια να αποδειχθεί ότι το οικονομικό σύστημα όντως συγκλίνει στο σημείο γενικής ισορροπίας. Το χειρότερο χτύπημα, όμως, προήλθε από εργασίες που έδειξαν ότι δεν υπάρχει σύγκλιση προς το σημείο γενικής ισορροπίας παρά μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις (δεκαετία 1970, Sonnenschein). Αυτό το συμπέρασμα

απετέλεσε μια πραγματική καταστροφή για την νεοκλασική θεωρία καθώς έθεσε σε αμφισβήτηση την ισορροπία σε συνθήκες πλήρους ανταγωνισμού ως κατάσταση αναφοράς.

Αυτά, ωστόσο, παρέμειναν γνωστά στους κόλπους των επαγγελματιών οικονομολόγων, και μάλιστα είναι αμφίβολο εάν όσοι φοιτούν στα Οικονομικά Πανεπιστήμια, τύπου ΑΣΟΕ πληροφορούνται κάτι από αυτά.

Η χρηματοπιστωτική κρίση που βρίσκεται σε εξέλιξη, αντιθέτως, φέρνει στο προσκήνιο, δηλαδή στην κεντρική πολιτική σκηνή το ίδιο ακριβώς ζήτημα, διότι αυτή η ίδια (η κρίση) είναι μια μεγαλειώδης απόδειξη της ανεπαρκούς λειτουργίας της αγοράς. Ο μύθος της αγοράς ως «τόπος παραγωγής αλήθειας», ως μηχανισμού που μας δείχνει τι να κάνουμε και τι να μην κάνουμε, που αποδίδει κοινωνική δικαιοσύνη επειδή αρμυρίζει καθένα μας ανάλογα με την προσωπική του αξία, διαψεύδεται από την χρηματοπιστωτική κρίση, και μάλιστα αυτή η διάψευση δεν πραγματοποιείται στους στενούς κύκλους των οικονομολόγων, αλλά στη μεγάλη πολιτική σκηνή που παρακολουθούν οι μάζες.

Αν έτσι έχουν τα πράγματα, μπορούμε άραγε να περιμένουμε ότι αυτό είναι το τέλος του μύθου σύμφωνα με τον οποίο η αγορά έχει θαυματουργές λειτουργίες;

Η ευκαιρία είναι εξαιρετική, αλλά χρειάζονται και οι υποκειμενικές συνθήκες. Εάν η Αριστερά δεν υπογραμμίσει την αποτυχία των αγορών, εάν δεν την αναδείξει σε πολιτικό ζήτημα, εάν δεν μετατρέψει την εμπειρία σε συνείδηση, εάν δηλαδή δεν πολιτικοποιήσει την αποτυχία των αγορών, τα σημάδια της διάψευσης του μύθου θα είναι επιφανειακά.

Κοιτάξτε την Αμερική: γιορτάζει την νίκη του Ομπάμα με τους όρους της ιδεολογίας της αγοράς. Διότι η νίκη του Ομπάμα, εκλαμβάνεται ως νίκη της Αμερικής, χώρας των ευκαιριών που επιτρέπει στους άξιους να διακριθούν. Το αμερικανικό παραμύθι θεμελιώνεται ως εξής: Τα άτομα είναι προικισμένα με ελεύθερη βούληση και στη διάρκεια της ζωής τους συσσωρεύουν το προσωπικό τους «άνθρώπινο κεφάλαιο» που αποτελείται από γνώσεις και ικανότητες. Η κοινωνία αποτελείται από αυτά τα λιγότερο ή περισσότερο ικανά άτομα που προσπαθούν να αξιοποιήσουν το προσωπικό τους κεφάλαιο. Ποιός όμως θα μετρήσει το «άνθρώπινο κεφάλαιο» εκάστου ατόμου; Μα φυσικά, η αγορά. Τα άτομα, οπλισμένα με το «άνθρώπινο κεφάλαιό» του παρουσιάζονται στην αγορά για την αξιοποίηση του κεφαλαίου τους. Η αγορά είναι που δίνει τις ευκαιρίες στα άτομα που το αξίζουν, να διακριθούν. Με άλλα λόγια, η Αμερική θεωρείται η χώρα των ευκαιριών επειδή είναι η κατεξοχήν χώρα της ελεύθερης αγοράς. Η ελεύθερη αγορά είναι τόπος παραγωγής αλήθειας, διότι μας δείχνει ποιος αξίζει, ακόμη και αν είναι μαύρος. Λυπηρό, αλλά οι πανηγυρισμοί των «από κάτω», των υποτελών κοινωνικών τάξεων στις ΗΠΑ για την εκλογή του Ομπάμα, έγιναν με τους ιδεολογικούς όρους των «από πάνω», των κυρίαρχων τάξεων, και αυτό έγινε –τι ωραίο παράδοξο– την ίδια ώρα που η αποτυχία της αγοράς εκδηλωνόταν παταγωδώς.

Οι μύθοι, λοιπόν, δεν καταρρέουν μόνοι τους. Γι'αυτό και η Αριστερά δεν μπορεί να κάθεται αναπαυτικά στο κάθισμά της για να απολαύσει το θέαμα της κατάρρευσης του μύθου της αγοράς.

ΗΛΙΑΣ ΙΩΑΚΕΙΜΟΓΛΟΥ

Αυτοί που αγοράζουν και οι άλλοι που πουλάνε

Επειδή το ΚΚΕ, σε μια παρωχημένη αντίληψη παλαιολιθικού πολιτικού μάρκετινγκ, επαναλαμβάνει μονότονα ότι ο ΣΥΡΙΖΑ αποτελεί «δύναμη κρούσης στον (;) αποπροσανατολισμό των λαϊκών στρωμάτων» ώστε να παραμείνουν εγκλωβισμένα στο «σύστημα», είναι χρήσιμο να επισημάνουμε την τελευταία έκφραση του κόμματος για τη «στρατηγική αντιμονοπωλιακής πάλης και ρήξης ως το τέλος, ως την ανατροπή της εξουσίας των μονοπωλίων». Πρόκειται για την εκπληκτικής σύλληψης δήλωση της Α. Παπαρήγα για την COSCO και τη συμμετοχή της στον ΣΕΜΠΟ του ΟΛΠ. Εκεί διατυπώνεται η πρωτόγνωρη μαρξιστική σύλληψη

ότι «οι κομμουνιστές» πολεμάνε αυτούς που πουλάνε τον εθνικό πλούτο, αλλά δεν έχουν πρόβλημα με εκείνους που αγοράζουν «ό,τι πουλιέται». Μήπως λοιπόν το επόμενο βήμα θα ήταν να βοηθήσει το «κόμμα» στην κινητοποίηση της αγοράς για όσα «ληστρικά πουλάει το κεφάλαιο» ώστε αφενός να προτιμηθούν «κατάλληλοι» αγοραστές αλλά και να βοηθηθεί το ίδιο στην κρίση που καλπάζει. Θυμίζω ότι για τις σχετικές υπηρεσίες η αγορά πληρώνει «αμοιβή επιτυχίας»!

ΤΑΣΟΣ ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΗΣ